

EMBLÉM

Je uměleckou formou; spojením slova a obrazu vzniká alegorický útvar, který je podroben určitým pravidlům. Roku 1531 byla vydána první emblematická příručka *Emblematum Liber* Andrey Alciatiho jako doklad příkladů platných i pro budoucnost.

Alciato: Emblem of Fortune.

E. je charakteristickou obrazně-literární formou pro období baroka a manýrismu, 16., 17. století, a je nazývána *pictura poesis* čili obrazová poezie.

V moderní vědecké terminologii je emblém věcný pojem navazující na antický význam slova. Jeho umělecká forma má syntetický charakter díky zdánlivě slučitelným elementům – slovu a obrazu.

Slovo emblém mělo v různých dobách a kulturách různý význam. Např. ve starém Řecku označovalo zvláštní druh umění, tzv. emblemata: mozaiky nebo

inkrustace (vykládání dřeva jiným dřevem nebo jiným materiálem). V klasické latině odpovídalo slovo *emblemata* různým literárním formám a tento význam si ponechalo i ve středověku. V rané renesanci bylo vztahováno ke knižnímu dekoru.

Složky emblému

1. **Lemma**
2. **Icon**
3. **Epigram**

Tyto složky jsou vštípeny Alciatim v 16. století a zůstaly závazným uspořádáním emblému i pro budoucnost. Lemma a icon vždy předchází epigramu, jak obvykle vyžadovaly knižní stránky. Ačkoli by se mohlo zdát, že při čtení stojí na počátku lemma, v 17. století to byl epigram.

1. Jedná se o výrok, jehož obsah vyjadřuje hodnotu mravní nebo etické pravdy.

Má formu pořekadla nebo hesla, které je koncipováno v latině, případně v řečtině. Např. *festina lente* neboli *spěchej pomalu*. Stačí i pouze jedno slovo.

Spolu s obrazem tvoří ucelenou koncepci, výraz emblému.

2. Obrazová součást emblému. Věcný a co do obsahu stejně tak přínosný jako lemma. Jeho hranice jsou stanoveny slovem.

Teorie emblematické požaduje vyloučení zobrazení lidských figur. Povoleny jsou pouze samostatné části těla jako nezbytné prvky vedoucí k významu emblému.

Požadavky typické pro pozdní fázi manýrismu v kruzích akademií byly podnětem pro vznik přehledového sborníku povolených alegorických zobrazení.

Icon má oproti lemmě zastřený, znejasněný význam. S vydáním Alciatiho slovníku došlo ke standardizaci obrazových forem iconu.

Velikost iconu se měnila, rostla. V 17. století se objevila opakovaná snaha o standardizaci velikostí, o uchování vyváženosti slova a obrazu.

Byla vydána obrazně-literární sběrná publikace, která se celá zachovala. Tato doba byla považována za dobu rozkvětu emblematického umění

V 18. století emblému často chybí lemma, ale přesto má stále dvě části: icon a epigram. Tato změna odpovídá jiné oblasti alegorického zobrazení tendencí 18. století. Pro objasnění alegorií je usilováno o podrobnější nápovědu. Postupně jsou personifikacím přiřazeny nástroje jako atributy užitečné k jejich rozeznání, což vede k vytlačení emblému personifikací. Ta nyní působí jako vzdělávací umění.

Pro náboženský emblém 18. století je charakteristický neměnicí se repertoár motivů.

3. Epigram je třetí částí emblému a zároveň tou, jejíž použití ho odlišuje od obrazně-literárních uměleckých forem. Délka epigramu je často podrobena závazné normě.

Epigram připisuje každému emblému individuální charakter a uzavírá ho.

Funkcí epigramu je pomoci rozluštit vztah lemmy a iconu a určit tak význam celého emblému. Je tedy podpůrným komentářem.

Jazyk epigramu přebírá antický rytmus a jazykové prostředky. Poeticky konstruovaná slova vyslovují jasnou pravdu.

Délka epigramu je určena skrz obsahový záměr a celkovou uměleckou formu příslušného emblému. V závislosti na myšlenkové hodnotě mohl narůst do značných rozměrů.

V době humanismu byl epigram rozšířen a přijal navíc charakter vědeckého komentáře k lemmě a iconu. Postupně zejména v náboženské emblematické hrozilo přetížení a osamostatnění. Roli epigramu postupně převzala kázání.

Charakter emblémů se postupně rozpadal, neboť lemma a icon se staly vhodnou obrazně-literární formou pro ztvárnění knižních forem: nadpisu a titulu.